

CHŁOP (840) *sb m*

o jasne (w tym 1 r. chłóp SarnStat).

sg *N* chłop (328). *G* chłop(a) (47). $\diamond$ *D* chłopu (84), chłopowi (2); -u : -owi *LibMal* (51 : 2). $\diamond$ *A* chłop(a) (87), w chłop (1) *GrochKal*. $\diamond$ *I* chłopem (17); -em (1), -(e)m (16). $\diamond$ *L* chłopie (7). $\diamond$ *V* chłopie (18). $\diamond$ *pl N* chłop(i) (130). $\diamond$ *G* chłopów (35); -ów (8), -(o)w (27). $\diamond$ *D* chłopóm (16); -óm (3), -(o)m (13). $\diamond$ *A* chłop(y) (33), chłop(o)w (1) *PaprPan*. $\diamond$ *I* chłop(y) (27). $\diamond$ *L* chłopiech (2) *UstPraw*, *SarnStat*, chłopach *GórnRozm* (2); -ech (1), -(e)ch (1); -ach : -äch *GórnRozm* (1 : 1). $\diamond$ *V* chłop(i) (1). $\diamond$ *du A* (*cum nm*) chłopu (2) *LibMal* 1546/123v, *GroicPorz* y.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Wieśniak; kmieć, rolnik poddany; rusticus Mymer¹, BartBydż, Mącz, Calag, Calep, Cn; vicanus Mącz; paganus, ruricola Calep; agrestis Cn* (581) : *March¹ A3; Iż się grozi chłop żytá żać BierEz O, A2, D2 [4 r.], D3, G4v, H2v (20); Mymer¹ 15v; BartBydż 134b; FalZioł I 155a, b, V 1v; GlabGad I7v; A gdzieby chłop zmarł, tedy iego maiętność wśystka ma bycz wroczone z żoną, dziećmi, i z winą. ComCrac 17; RejRozpr B4v, Hv; szykyerą vkradł, kthora chłopu na wendeczye przedał LibMal 1545/97v; powyedział yśch zelyaza [...] vkradł, kthore chłopu na wyefz przedał za 2 grośła LibMal 1545/106; powyada yśch pyotrovi Splawfkyemv wklyonowczu dwu chłopu zabill LibMal 1546/123v; konya zyemyanynovi a wozek chłopu przedali. LibMal 1547/128v; Item Nadrodze Chłopowy yednemu gdi yachal a wthen czałz chłop na wozie śpal fuknya vkradł LibMal 1548/147, 1544/78 [5 r.], 78v [5 r.], 79 [2 r.], 1545/94v [2 r.], 95 [2 r.] (70); Bo i w karmiecz to więcz biwa Iż fie chłop krolem naziwa RejRozm 395, 402; A zatem mu powiedzial pothstarosci: wiecz o thym, chłopie, ysz yusz laski nye bendziesz myecz [...] v sliachthy ZapWar 1548 nr 2656; tego mieiscza niepoczytam w Siedlisko na ktorim ten Chłop siedzi iedno w Rolią. ZapWar 1553 nr 2685, 1553 nr 2685 [4 r.]; RejKup bb6, bb6v; wyem iż chłopow on nye podburzył KromRozm I Dv; MurzOrt B2v; O chłop(y) też, ktorzy się po wsiach tułają, [...] mały podatek jest postawion Diar 83, 77 [2 r.], 80, 90; Bo nie zawsze chłop nasz sobie chleba zarobi, często go żywić musiem DiarDop 114; BielKom A2v, D2v, F6; GliczKsiąż K6v; GroicPorz aa4v, hh4v; Niech chłop idzye za pługyem RejWiz 98; Bo kiedy pan woiuie/ iuż day chłopie kury RejWiz 172v, 12, 13, 17, 25v, 41 (22); Ża vderzenie od chłopá fláchćicowi ma być dano trzy grzywny UstPraw D4; O ciężaniu chłopá w mieście. UstPraw F2v [idem F4], D3, D4, E3, F2v, F4; Chłopiby też do herbow nigdy fie nie bráli RejFig Ddv; Chłopá co do páná nie puřczono. RejFig Eev, Aa2v [2 r.], Aa4v [2 r.], Aa6 [2 r.], Aa8 [3 r.], Bb2v [2 r.] (65); MOtyká gdy fie z nią chłop/ wierći po śzelinie/ Tedy iuż wśytko tłucze/ co mu fie náwinie. RejZwierz 139, aa2, 101, 103v, 116, 117 (26); po Mfzy ciął pod wiechą z chłop(y) kozerę/ záłby z chłop(y) około kuflá [...] chadzał OrzRozm H2v, H2v; w Śzwábŕkiey ziemi/ powftáli chłop(i) przeciw pánom swoim dla obciążenia płátow BielKron 201v; chłop(i) ie też bili po wfiách w Bulgáryey/ w Miŕyey/ Serbiey BielKron 243v; áno dwa chłop(i) cieřzą drzewo BielKron 319, 6, 20v, 56, 61, 107v (31); To iuż rotmiřtrz/ co fuka na chłop(y) u pługa KochSat A3, A4v;. Rusticus, Chłop/ Gbur/ Kmieć/ Wieśniak. Mącz 362b; Rusticarius, Co chłopóm należy. Mącz 362b, 41b, 272d, 296b, 299d, 493c; SienLek 4; bo tám więcz w řzermierftwie nie idzie o fláchectwo/ [...] á śiła/ mocz [...] może być thák wielká w chłopie/ iáko we mnie GórnDworz I8; Chłop chudziná/ dofyć długo ná onym mieyřcu*

ítał *GórnDworz* T7, I8v, M, M5v, P4 [2 r.], P5 (15); *GrzepGeom* K4v; *HistRzym* 42, 42v, 43, 44, 44v [2 r.]; *RejPos* 306v; *KMiocy* Lud pośpolicie Chłopy przezywamy *BielSat* D4v [*idem BielRozm* 31]; Chłopi będą na żywność/ rolą pługiem płużyć. *BielSat* [I4]v; Iako pręt nád dziecięciem/ kiy nád chłopem wiśi/ Ták miecz goły nád krolem/ na cienuchney [!] nići. *BielSat* N4v, L3v [2 r.]; a y miedzy chłopy iuż dziś vrodziwżezgo naydzie niżli miedzy tą rospieszczoną łłachtą *RejZwierc* 7; bo łie pánowie poiednáia/ á chłopu w thym rofterku zówżdy w łeb. *RejZwierc* 72v, B3v, 15v, 31v, 65v, 72v [2 r.] (23); *BielSpr* 36v, 57v, 69; *WujJud* 89v; *BudBib Ier* 2/14; *HistHel* C; Tárliłki/ Sadzávek/ rozmáitych Stawków/ y innych máia bárzo wielé ná to/ Nie rzkaç łámi Pánowie/ Ale y miedzy chłopy naydzie tégó bárzo wielé. Ielli fye mu domá nie zdárza/ Tedy chłopóm zápowie *Strum* P3v, D2v, E2, E2v, E4v, I (25); *WierKróc* A2; *StryjWjaz* C2; *PaprPan* B3v; áby głowá ich od chłopá gárdłem/ á głowá chłopka tylko dzieśiącią grzywien [...] od Sláchćicá płacona byłá. *ModrzBaz* 27v; Ieft v nas wiele bogaczów/ [...] Ktorzi ile łet grzywien mogą mieć/ [...] tyle chłopow zábić śmieią *ModrzBaz* 79v, 21v, 73v, 80, 118v; *KochOdpr* B2v; *Oczko* 8v; *Calag* 375a; Ty Chamie oraz rolá [...] iáko CHłop: Ty Iáphet rzádz y broń [...] iáko Kroł y Slachcic *StryjKron* 6, 161 [2 r.], 230, 390, 487, 772; *CzechEp* 244; *KochFr* 42 [2 r.]; *ReszPrz* 73; *WerGość* 245 [2 r.]; *KochPieś* 20, 47; *PudłFr* 20; *BielRozm* 31; łyn będzie chciał bydz rowny Oycu/ [...] chłop Pánu łwemu *GórnRozm* D4v, E4 [2 r.], F, H; *Ruricola* – Chłop, gbur, fiódłak, oracz. *Calep* 933a, 567a, [745]b, 933a; Vrzędnik ma to opátrzyć/ kiedy Páńłki włáfny rzemiełnik álbo chłop robi w ktorym inłzym imieniu *GostGosp* 12, 12 [2 r.], 14, 30, 34, 36 (36); *WyprPl* B4v; ABy chłopi z Królestwá wychodzić niemogli ku podpomagániu robót połtronnych ziem *SarnStat* 519, 519 [2 r.], 520, 618, 619 [5 r.], 622 (14); *GrabPospR* M3v; *KmitaSpit* A3v, B4, C5; To wśyłtko práwo Polłkie ná chłopá/ iż łie ná dziedzinie vrodził. *PowodPr*.68; Biednym chłopom rozbiorá konie ná podwoody *CiekPotr* [31]; *PaxLiz* Dv; *KlonWor* 21 [2 r.], 68; Dáiać tym znáć/ że y chłopi rádzi *RybWit* Cv.

Przysłowia: Więcey się chłop onego boj co łtoj. *BierEz* O3v.

łzkoda chłopu łwieżego iaia. *GlabGad* H6.

Lepyeyći być dobrem chłopem niżeli złem [...] popem. *GliczKsiąż* O6.

Owa co przez cały rok nań wyrobiá chłopi/ To on zá ieden tydzeń wśyłtko w brzuch zátopi. *RejWiz* 30v.

Zwroty: »w chłopá się obracać« (1): bá nie iedno do vbołtwá przychodzi Szláchćicowi/ ále y do tego że łie w chłopá obraca. *GórnRozm* I.

»za chłopá mieć« (2): *RejKup* t3v; Wiem tych wiele ktorzy powinne łwoie/ bráćią/ łtryie/ kupiwłzy od nich máiętnośći/ zá chłopy iuż máia *GórnRozm* I.

Wyrażenia: »poddany chłop« (1): Spitko z Melłtiná zebrawłzy potáiemnie wołłko niemáłe z przyiacioł zá pieniádze/ y z poddánych chłopow łwych wołłóści *StryjKron* 587.

»chłop prosty« [*szyk* 12 : 7] (19): łtychałem o tobie zdawnich tzałow iżeś wymowny á chytry/ átzkolwieś chłop prołty á gruby *March*³ T7v; *LibMal* 1554/189v; O duchownych powiedzieli, że [...] nie chcą ani równáć stanu swego z chłopy prostemi *Diar* 78; *GliczKsiąż* N8; *RejWiz* 5, 103; *BielKron* 168, 260, 379v, 387; nápomináiać chłopy prołté/ Potym przełožóné/ Książęthá/ pány *BiałKat* 339; *RejZwierc* 52v, 242; *BielSpr* 69 [2 r.]; Gdyby prołći chłopi czytáć vmieli Pálmy Dawidowe *CzechEp*

161; *WerKaz* 290; *GórnRozm* F2; a to łą tácy [...] chłopi prości/ poimáni od roli/ z motłochu ludzi grubych *OrzJan* 38.

»chłop sielski« (1): y s chłopy sielkimi/ ty naczynia ktorými oni z roboty żywności nábywáli/ [...] palili/ ták wierząc/ iż s tymi rzeczámí wepół mieli z martwychwítác *StryjKron* 155.

»chłop ze wsi« (5): podwyką vkradł, thą przedal zá grofz yeden chłopu ze wśzy *LibMal* 1547/137, 1547/136; Willani to iest chłopi ze wsi *BielKron* 234v; *BielSpr* 27v, 48.

»chłop zbiegły« [szyk 3 : 2] (5): o chłopá zbiegłego dochodzić [!] niemáią/ ieno práwem ziemfkíem. *UstPraw* B; *GórnRozm* G4v marg, L; *SarnStat* 1180, 1223.

Szeregi: »prosty chłop a gbur« (1): Nye ináčzey fie fnimi obchodzą/ yedno by z yákyemi niewolníkámí álbo proftemi chłopy á gburámí. *GliczKsiąż* N8.

»kmieć, (albo) chłop« = *kmetho seu rusticus, rusticus seu colonus* *JanStat* (2): A ielliby kmiećie álbo chłopi żywności [...] do woyfká niechćieli wiéć *SarnStat* 302, 652.

»kozopas a chłop« (1): [z listu hospodara wołoskiego] Tesch powiedział zową mye kozopásem a chłopem *LibLeg* 11/14.

»mieszczanin albo chłop« (1): thedi chocia yego. C. M. bibil myieszczanyna albo chłopa yakiego prziflal domnie *LibLeg* 10/152.

»pan czyli (albo) chłop« [szyk 1 : 1] (2): *RejKup* Xv; ále na to baczenia niema/ iefliże Pan/ czyli chłop: iefli śláchćić/ czyli nieśláchćić [*interea dominus sit, an servus, nobilis an plebeius*] iest ten ktory leczenia potrzebuie. *ModrzBaz* 71.

»sługa i chłop« (1): o fługách y o Chłopiech zbiegłych Woiewódtw, Kiiowfkiégo, Wołynfkiégo, y Bráćławfkiégo. *SarnStat* 1180.

»chłop, (a, albo, i) szlachcic« [szyk 6 : 2] (8): Rzeczpołpolita [...] nie oná nie pyta chłopli/ Szláchćicli [...] iey pomogł *OrzRozm* P3; Vczyniliśmy rozność miedzy śláchtą y miedzy chłopy [*nobilium et plebeiorum*] *ModrzBaz* 142v, 85, 143; *StryjKron* 155, 385; *GórnRozm* E4; *KochWr* 33.

»wieśniak albo chłop« (1): Ktoby wieśniaká álbo chłopá zábił (bo ták káždego nieśláchćicá zową/ chocźby [!] dáleko odewśi był) [„*qui rusticum*” (*sic enim plebeios omnes vocant, quamuis a rure remotos*), *necavit*] iákoby też pía zábił. *ModrzBaz* 89.

W przen (3) : Swiát chytry chłop. *RejWiz* 103v marg [*idem* Dd3], 103v, Dd3.

a. *Człowiek niskiego stanu; sluga; pacholek dworski (też żołnierz dworski); parobek, robotnik; petro, rupex, rupico, varo* *Cn* (48) : Ia kom ya nyevygnal nyevyasty szdomu szwego przez chłoppa szevego [!] *Gawlthem* [!] *ZapWar* 1508 nr 2042, 1508 nr 2043; *BierEz* C4; *FalZioł* IV 38a, 40c; *RejFóz* GV; Ity też chłopie rataiu/ pytaż fie drogy doraiu. *SeklKat* A4v; *KromRozm I* A4v; *LibMal* 1554/189v; Záplác dzyewkom záplác chłopom *BielKom* A2; á w káždych drzwiach chłop z włócznią ftoi *RejWiz* 54; Albo gdy fie zá ktorym chłopow włécze rotá/ To iuż máią w powadze nawiętżezgo kotá. *RejWiz* 97, 72, 73, 73v [2 r.], 192; *RejFig* Dd4; *BielKron* 420v, 432v; *Metallicus*, Górník/ chłop w górách robiący około kruźców. *Mącz* 219c; *RejPos* 88v; *HistLan* C2, C4v; á ty niedbas kiloby kífko węgátich chłopow z liśimi kolnierzmi przed tobą ftało/ á iżćiby czerzey ręcznik dzierzeli *RejZwierc* 69v, 90, 101 [3 r.], *Aaa3*; *BudBib Matth* 18/32; *GórnRozm* C4v; Stráwá Flifom ná káždą fzkutę ma bydź fpišana ofobno [...] wedle fzkut/ á chłopow *GostGosp* 90, 40, 46, 94, 124, 152; Ten brzuch [...] ten pod ziemią

kruźcow łzukáiącego chłopá [...] zápomnieć siebie y godności łwey przymuśza *GostGospSieb* +2v;
Dla chłopá Woźnego miałbych wżystko łtráćić. *SarnStat* 1288.

Wyrażenia: »chłop domowy« (1): Niźli weźmie łwey woley/ chłopu domowemu. *RejZwierz* 129.

»chłop łóżny« = *włóczęga* [*szyk 1 : 1*] (2): Gdy chłop łóżny przydzie do miáłta á nie vrządźi łię áłbo nierobi rzemiołá *UstPraw* D, D.

»chłop niewolny« [*szyk 1 : 1*] (2): nyegodna rzecz yeft áby kto tę zapłátę [...] myáł rownáć á łkłádáć z zapłátá łtá kthorá wydáye grábárzowi áłbo chłopu yákiemu nyewolnemu. *GliczKsiqż* M3v, Mv.

Szeregi: »chłop i niewolnik« (1): Coż to tedy zá rozum/ chłopá y owłzem niewolniká władzác ná Páná? *PowodPr* 61.

»chłop i dworka« (1): tedy záśię z Dworá y chłop y Dworká będą kráść. *GostGosp* 124.

»chłop albo sługa« (1): wżytek narod ludzki [...] ieft ná trzy powagi rozdzylon/ to ieft/ Kápłany/ Rycerze/ y chłopcy áłbo łługi *BielKron* 6.

b. *W odniesieniu do stosunków politycznych (z odcieniem pogardy); wasal, hołdownik* (9) : Choczya tho yesth moldawsky. choczya walasky woyewoda. tedy Chlop moy yeft. y mnye dani daye. *MetrKor* 46/46v, 46/47; *BielKron* 256; *PaprUp* G2v.

Wyrażenie: »chłop poddany« (1): iż ciągnie z wielkim ludem do nas/ ná którym Máchomet przełóżył/ onego Bálábáná chłopá mego poddánego *BielKron* 255v.

Szeregi: »hołdownik abo chłop« (1): y niedarmo do was łam łiftu niepifal ale Bálzi rołzkazal/ tzego nigdi nietzinil/ á to przeto zełcie beli holdownika abo iako on łam powieda chłopa iego za Pana tobie przijeli *PaprUp* L3v.

»chłop i niewolnik« (1) : ále y Moskwę/ chłopcy y niewolniki przed tym náłze/ ná nas pobudził *OrzQuin* Y4.

»chłop i poddany« (2): a then walasky woyewoda náłł chlop y poddany yeft. *MetrKor* 46/175v; *PaprUp* L3v.

2. *Mężczyzna (częściej z odcieniem pejoratywnym); mas, masculus, sexus melior, vir* Cn (258) : *ForCnR* D; *BielŻyw* 65; *GlabGad* K4v; *SeklWyzn* e3 [2 r.]; kmyeczyow brath chlop blyáfkooky *LibMal* 1545/98v; skrakowa chlop wyełky Wawrzinyecz chlop yuź goleny [...] włukny łcharey chadza. *LibMal* 1547/128.; Janek krawczik yeft chlop nyłzky Byalokurowathi *LibMal* 1551/160, 1545/106, 106v, 107v, 1547/126, 129v (21); (*did*) Zephira frefuie Potifa. (-) [...] Y iakoż cie za chłopá mieć *RejJóz* H7v, C7v; *RejKup* c2, h5, i7v, 13v, r7v, r8, x2, dd5 [2 r.]; A gdi iuż we trzech lecyech będzie/ [...] musi łnim yáko yeden vrołly chłop pić. *GliczKsiqż* D8v; A ku łwey Przyłyędze dwu chłopu áłbo ile potrzebá łobie ziednáć *GroicPorz* y, y; Bo co ieft łprołnieyłzego nád chłopá hárdego/ Ktory powinowáctwá iuż zápomni łwego. *RejWiz* 173v, 48v, 71v, 74v, 75, 163; *OrzList* h3v; *RejFig* Aa3, Aa5v, Bb [2 r.], Bb2v, Bb3 (16); Drożey wołu niź chłopá/ s koniem záceniono. *RejZwierz* 103, bbv, 26, 69v, 73, 80 (15); W tey Vlmie [,..] przędá łámi chłopci kądziel ná thę robotę. *BielKron* 287v; á rzecze: boday łie chłopem nie rodził. *BielKron* 465, 269v, 270, 301, 418, 430v, 448; *Virago*, Swieża mocna/ krzepka á łmiała biała głowá/ męska biała głowá/ która łie nie łęknie chłopá. *Mqcz* 498c; O was przy pełney mowiá chłopci (iáko wiećie) O was iáwnie gadáią y Báby ná Trećie. *Prot* A2v; Ale ktho może wżytki łztuki/ wżytki haki/ ktoremi chłopci ná białęłowy idá wylczyć. *Górndworz*

Bb4v, D6v, E8v, N, Qv, Rv; *BielSat* L4 [2 r.]; *KuczbKat* 130 marg; Więcz będą ostrogi ná puł łokciá/ to też ták czyłcie/ ozdobny chłop ná koniu/ y koniá fie mocno imie/ y wżytko czyłcie. *RejZwierc* 58; Bo cnothá w chłopye niedbálym iest iáko pozłóciłta vzdá ná łzkápie párfzywey *RejZwierc* 68; Chłop vmizgány zniewiełciemi połtháwámi. *RejZwierc* 83v marg, 28v, 53 [2 r.], 54, 58 [3 r.], 58v (52); Niewiałt między nimi dołyc w chłopim vbiorze bywa/ kthore [...] potykáią fie iáko y chłopi. *BielSpr* 68, 4v, 59v, 66; *WujJud* 89; *Strum* G, *StryjWjaz* C; Rotmiłtrż Krepłki. [...] A też chłop nie do tańcá lecz práwie do boiu. *PapPan* Y2, O3, R3, T3, Y3v, Aa2v [2 r.], [Gg]4, Hh3v; *SkarŻyw* 71, 212; *MWilKHist* G4v; *StryjKron* 134, 135, 161; *CzechEp* 91; *KochJez* B4; *WerGość* 235; o siołtry/ [...] Chłopi nas zniewolili/ iestelmy by łudzy *BielSjem* 11, 14, 18, 21, 22 [2 r.], 23 (13); *KochPieś* 27; *KochSob* 59, *PudłFr* 10, 45; Staroscie Radzinski chłop trędowaty, chudy *ActReg* 130; *Scurrilis* – Chłop mewiparzonei [!] gębi plugawi wmwowie. *Calep* 958b; *GostGosp* 12; *WyprPl* Bv; *KmitaSpit* A2, B2, B3v, B4, C2 (9); *CiekPotr* 73; *CzahTr* I4, K4, K4v [2 r.]; *GosłCast* 62; Wízakeś chłop duży. *KlonFlis* H5, F2; *KlonWor* 27, 49.

Wyrażenia: »chłop w chłop« (1): Konie wypráwne/ koń w koń okazałe/ Niołá ná łobie chłop w chłop/ iezdzce śmiáłe *GrochKal* 25.

»chłop czysty« = *godny, prawy mężczyzna* [szyk 3 : 3] (6): Wierz mi że s tego gniazdá wżyłtko chłopi czyłci. *PapPan* X2, E2v, G, Ff2; *StryjKron* 205; *PapUp* L3v.

»chłop hruby« = *prostack* (1): Tátárzyn ieden chłop hruby z zazdrości powabił go ná rękę w ciáłne mieyłce nágo fie bić *BielKron* 242.

»chłop karczemny« (1): ták łprołnie á nie wćciwie żyć zniewiałtámi/ gorzey niż chłopi kárczemni *BielKron* 201.

»łatany chłop« = *ubogi* (1): Ty łatany chłopie s tymi lotry drugiem i odrapanym i wéłziłcie tu iáko świnié *ForCnR* D.

»opiły, pijany chłop« [szyk 7 : 4] (7 : 4): Doktor [...] Więć mu leie w gardłó łerop A on zdycha opiły chłop *RejRozpr* G4v; *BielKom* G2; *RejWiz* 67; *RejFig* Aa5v; *RejZwierc* [233], Bbbv, *WerGość* 244 [2 r.], 245; *BielSjem* 17; TRáfiło fię [...] / że chłop bárzo pijány łzedł przez vlicę *CzahTr* 3v.

»poł chłopá« = *eunuch, rzezaniec* (1): Semimas – Poł chłopá, omniłzoni, wirznioni. *Calep* 965b.

»prosty chłop« = *prostack* (3): *OrzQuin* M2; toć tedy y prołci chłopi y niewiałty poświácáć y rozdáwáć Páńłkie Ciáło máią. *WujJud* 178; *GórnRozm* F.

»chłop rycerski« (1): Wáźnieyłzyć Mołkiewłkiemu biegły chłop Rycerski *WierKróc* B2v.

»chłop jako socha« (1): Longurio – Chłopiahofoch[a] [!], longa. *Calep* 612b.

»chłop by źubr« (1): iácy fie chłopi by Zubrowie rodzą *RejZwierc* 7.

Szeregi: »mąż i chłop« (1): Iuż y páńny mdłé/ y boiáźliwie/ męże y chłop y w miłóści Rzeczypołpo: [...] przechodzą. *SkarKazSej* 669a.

»(tak) chłop i (jako) niewiasta« [szyk 4 : 2] (6): z rułznic miernie łtrzeláią/ thák Niewiałty iáko Chłopi. *BielKron* 434v; boi fię podobno áby nie był iákie^m miełzánce^m z obudwu rodzáiow zlepiony/ to iest z chłopá y niewiałty *GrzegRóżn* I2; *WujJud* 178; *MWilKHist* E4; GDyż wiele chłopów y niewiałt [plures laici et mulieres] z ziem Mázoweckich [...] do Słáłká y do Prus czáfu źniwá zwyłki przechodźć *SarnStat* 519 [idem] 926.

»chłop, żeńska płeć« (2): Chłopi piechotą poydą/ żeńlka płeć ná koniu. *BielSat* L3v [*idem*] *BielSjem* 26.

a. *Małżonek; vir Cn* (3) : *RejFig* Bb; Zony rządzą/ á chłopi fluzą im dokońcá *BielSjem* 8; Nie ieden chłopu z łozá weźmie gwałtem żonę *KmitaSpit* A3.

b. *Rzeźba; figura mężczyzny* (3) : CHłopá w fkrzyni rytego w kosciół wżrotowali *RejFig* Bb5v; wdziálali Czechowie iednę modłę z fczerego złotá [!] (chłopá ná koniu) *BielKron* 319; *RejZwierc* 160v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : p chłop/ fkop/ pop *MurzOrt* B2v.

Synonimy: **1.** *gbur, kmieć, oracz, siodlak, wieśniak, willan*; **b.** *hołdownik, wasall*, **2.** *człowiek, mąż, mężczyzna*; **a.** *mąż*.

Cf [CHŁOPIA], CHŁOPOBYK

DM